

The Role of Health in National Security and Sustainable Development Section 7: Health Security

Seyyed Yahya Safavi^{1*}, Mohammad Mehdi Guya²

¹ Professor in Political Geography, Imam Hossein University, Tehran, Iran

² Faculty of Health, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Received: 23 September 2022 Accepted: 31 October 2022

Abstract

Health security is the activities and actions across government boundaries that reduce public health incidents to ensure community health. Health security is one of the pillars of human security and prerequisites for sustainable development. Communicable diseases are one of the main threats to human health. All-round community participation, fundamental investment in the vital components of the health system, strengthening the care system and laboratory network, and most importantly, the promotion of primary health care will be essential and crucial for health security. Cooperation and interaction at the regional and international levels are also considered inevitable requirements of health security. Health security is created only when there is a resilient health system and the problems and obstacles of the economic, commercial, and environmental determinants of health have been answered well. The permanent participation and role-playing of the country's healthcare network is of the highest importance for providing and maintaining health security.

Keywords: Security, Health Security, National Security, Resilience, Health.

* **Corresponding Author:** Seyyed Yahya Safavi
Address: Imam Hossein University, Tehran, Iran.
E-mail: yahyasafavi@gmail.com

نقش سلامت در امنیت و توسعه پایدار ملی بخش هفتم: امنیت سلامت

سیدیحیی صفوی^{۱*}، محمدمهدی گویا^۲

^۱استاد جغرافیای سیاسی، دانشگاه امام حسین (ع)، تهران، ایران

^۲دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۰۹

چکیده

امنیت سلامت، فعالیت‌ها و اقداماتی در سراسر مرزهای حاکمیتی است که حوادث بهداشت عمومی را کاهش می‌دهد تا سلامت جامعه را تضمین نماید. امنیت سلامت از ارکان امنیت انسانی و پیش‌نیازهای توسعه پایدار است. بیماری‌های واگیر یکی از اصلی‌ترین مخاطرات امنیت سلامت انسان است. مشارکت همه‌جانبه جامعه، سرمایه‌گذاری اساسی در اجزای حیاتی نظام سلامت، تقویت نظام مراقبت و شبکه آزمایشگاهی، و در رأس آن‌ها ارتقای مراقبت‌های بهداشتی اولیه برای امنیت سلامت ضروری و سرنوشت‌ساز خواهند بود. همکاری و تعامل در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی نیز از الزامات اجتناب‌ناپذیر امنیت سلامت به‌شمار می‌رود. امنیت سلامت فقط وقتی ایجاد می‌شود که یک نظام سلامت تاب‌آور (مقاوم) وجود داشته و مشکلات و موانع تعیین‌کننده‌های اقتصادی، تجاری و زیست محیطی سلامت به‌خوبی پاسخ داده شده باشد. مشارکت دائمی و نقش‌آفرینی شبکه بهداشتی درمانی کشور، از بالاترین درجه اهمیت برای تأمین و نگهداشت امنیت سلامت، برخوردار است.

کلیدواژه‌ها: امنیت، امنیت سلامت، امنیت ملی، تاب‌آوری، سلامت.

* نویسنده مسئول: سیدیحیی صفوی

آدرس: دانشگاه امام حسین (ع)، تهران، ایران.

ایمیل: yahyasafavi@gmail.com

مقدمه

طغیان بیماری‌ها، بلایای طبیعی، درگیری‌ها و کشمکش‌های سیاسی و نظامی، همیشه ادامه داشته و خواهند داشت. کشور ما همانند همه مناطق دنیا در برابر حوادث اضطراری بهداشتی و آثار سوء آن بر سلامت، اقتصاد، سیاست و اوضاع اجتماعی، به شدت آسیب‌پذیر است. طی پاندمی کووید-۱۹ کشورهای مختلف تقویت نظام سلامت و برخورداری از «امنیت سلامت» مناسب را در رأس برنامه‌های سلامت خود قرار دادند. افزایش روزافزون هزینه‌های این پاندمی و مشکلات برخاسته از آن، مرگ و میر و عوارض متعدد، بحران‌های شدیدی ایجاد و همه کشورهای جهان را تحت تأثیر قرار داد. در کشور ما، حوادث ناشی از پاندمی کووید-۱۹ مشخص ساخت که توانمندی‌های کشور در سطوح استانی، پایین‌تر از حد کفایت است. درس‌های برگرفته از پاندمی نشان داد که مشارکت همه جانبه جامعه در برنامه‌های پاسخ به این پاندمی و حوادث مشابه بسیار ضروری و سرنوشت‌ساز است. ثبات بیشتر برنامه‌های پیشگیری غیر قابل اجتناب است و سرمایه‌گذاری اساسی در اجزای حیاتی نظام سلامت واجب و عاجل است. تقویت نظام مراقبت و شبکه آزمایشگاهی کشور برای امنیت سلامت بسیار ضروری است. بسیاری از ظرفیت‌های کلیدی امنیت سلامت در مفاهیم بالا آن‌ها گنجانده شده است. در کانون همه این موارد، نقش حیاتی مراقبت‌های بهداشتی اولیه و نقش‌آفرینی شبکه بهداشتی درمانی کشور بالاترین درجه اهمیت را برای امنیت سلامت در بر دارد. با بهره‌گیری از تجارب ملی و بین‌المللی، باید با عزم راسخ برای تأمین، نگهداشت و ارتقای امنیت سلامت کشور برنامه‌ریزی مناسب و جامع انجام داد.

امنیت انسانی

"حراست از هسته حیاتی همه افراد بشر در مقابل تهدیدات شایع، سازگار با کمال و شکوفایی بلند مدت انسان‌ها" (۱). امنیت انسانی محصول بسترهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی است و برای تأمین آن می‌بایست قبل از وقوع هر تهدیدی، تمهیداتی اندیشید. منظور از تهدیدات شایع، موارد مهم ذیل می‌باشند:

- مخاطرات طبیعی نظیر سیل و زلزله و طوفان
- مخاطرات خارج از کنترل سیاسی- اجتماعی، نظیر فقر و تنگدستی، جنگ‌ها و منازعات
- معضلات قابل کنترل اما خارج از اراده‌های فردی، نظیر کمبود آب سالم آشامیدنی، کمبود یا فقدان وسایل بهداشتی، رواج ایدز و بیماری‌های مسری و نظایر آن
- تهدیدات فوق از نظر مکانیسم عمل به دو گروه اصلی طبقه‌بندی می‌شوند:
- تهدیدات مستقیم امنیت انسانی نظیر جرایم خشونت‌آمیز، رفتار غیر انسانی، مواد مخدر، تبعیض و سلطه‌گری، منازعات بین‌المللی، و سلاح‌های کشنده و مخرب

- تهدیدات غیر مستقیم نظیر محرومیت، بیماری، عقب ماندگی، انتقال و جابجایی جمعیت، تخریب محیط زیست
- امنیت انسانی فقط ناظر بر وضع موجود نیست و فقط حفظ و حراست از امنیت فعلی را در دستور کار ندارد، بلکه به سازگاری، حمایت و حراست از حقوق و مصالح بلند مدت انسان‌ها نیز نظر می‌افکند. مقابله با خطرات مزبور، به صورت پیشگیرانه، سازمان‌یافته و نهادینه، قبل از وقوع، ضروری است (نظیر مقاوم‌سازی مسکن، رفع بحران‌های مالی و ... (۱).

امنیت سلامت

فعالیت‌های مورد نیاز، اعم از پیشگیرانه یا واکنشی، برای به حداقل رساندن آسیب‌پذیری در برابر رویدادهای حاد بهداشت عمومی که سلامت جمعی مردم ساکن در سراسر مناطق جغرافیایی و مرزهای بین‌المللی را به خطر می‌اندازد. امنیت سلامت مفهوم یا چارچوبی برای مسائل بهداشت عمومی است که شامل حفاظت از جمعیت ملی در برابر تهدیدات سلامت خارجی مانند بیماری‌های همه‌گیر می‌شود (۲).

همه دولت‌ها مسئولیت حفاظت از سلامت و رفاه جمعیت خود را بر عهده دارند. امنیت سلامت، مجموعه اقدامات و فعالیت‌های بهداشتی و پیشگیرانه در محدوده مرزهای حاکمیتی است که موجب کاهش حوادث بهداشتی می‌شود و هدف آن تضمین سلامت جامعه و آحاد آن است (۳). امنیت سلامت یک پارادایم در حال تحول در زمینه روابط بین‌المللی و مطالعات امنیتی است. طبق تعریف سازمان جهانی بهداشت (WHO)، امنیت بهداشتی یا امنیت سلامت، شامل «کلیه فعالیت‌های مورد نیاز برای به حداقل رساندن خطر و تأثیر رویدادهای حاد بهداشت عمومی است که سلامت جمعی سکنه سراسر مناطق جغرافیایی و مرزهای بین‌المللی را به خطر می‌اندازد» (همان). هر دولت موظف است برای محافظت از سلامت جمعیت خود، در این فعالیت‌ها و اقدامات مشارکت داشته باشد. ظهور چالش‌های امنیتی جدید ناشی از افزایش آسیب‌پذیری جهانی در برابر بیماری‌های عفونی، تقاضای روزافزون برای تعهد و همکاری جهانی بیشتر، در جهت سلامت عمومی را ایجاد کرده است (۴). جهانی شدن و ظهور نگرانی‌های فراملی در مورد گسترش بیماری‌های عفونی، جزء لاینفک برنامه‌های امنیت ملی و بین‌المللی شده است. بیماری‌ها، همه‌گیری‌ها و اپیدمی‌ها به نگرانی فزاینده‌ای برای سیاست‌گذاران و دولت‌های جهانی تبدیل شده‌اند. بسیج منابع لازم برای انجام اقدامات بهداشتی سریع و بهنگام، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. در این راستا دستورالعمل‌های سازمان جهانی بهداشت و ابتکاراتی مانند "دستور کار امنیت بهداشت جهانی برای حمایت از امنیت سلامت" مفید و کاربردی هستند. این اسناد با هدف بهبود تشخیص، پیشگیری و پاسخ به بیماری‌های عفونی، از طریق نظارت بر سلامت عمومی و مشارکت بین دولت‌ها، برای تأمین، حفظ و ارتقای امنیت سلامت قابل استفاده و مؤثر هستند (۵).

امنیت سلامت ملی

امنیت سلامت ملی، به مفهوم محفوظ ماندن کشور، از تمام تهدیدات و خطراتی است که ممکن است متوجه بنیان‌های سلامت ملی باشند. امنیت سلامت مهمترین عامل ضروری برای دستیابی به امنیت ملی جامع است. توسعه کل بخش بهداشت در کانون و مرکز امنیت ملی جامعه قرار دارد (۶). ویروس‌ها و بیماری‌های واگیر، از جدی‌ترین تهدیدهای امنیت ملی هستند. تقویت نقش دولت در تدوین سیاست‌های امنیت بهداشتی، برای اطمینان از پاسخگویی فعال به موارد همه‌گیری و حوادث بهداشت عمومی، ضروری است. لازمه تدوین و تحقق این سیاست‌ها، تجدید نظر در سیاست‌های امنیتی و دفاعی، تمرکز بیشتر بر مدیریت بحران‌ها و بالابردن بین‌المللی و تجدیدنظر در مورد نقش دولت در نظارت بر ارائه خدمات اساسی به مردم است (۷).

امنیت سلامت جهانی

امنیت سلامت جهانی شامل فعالیت‌های مورد نیاز، اعم از فعال یا واکنشی، برای به حداقل رساندن خطر و تأثیر رویدادهای حاد بهداشت عمومی که سلامت مردم را در سراسر مناطق جغرافیایی و مرزهای بین‌المللی به خطر می‌اندازد، است. رشد جمعیت، شهرنشینی سریع، تخریب محیط زیست و استفاده نادرست از مواد ضد میکروبی، تعادل دنیای میکروبی را مختل می‌کند. بیماری‌های جدید، مانند کووید-۱۹، با سرعت بی‌سابقه‌ای در حال ظهور هستند که سلامت مردم را مختل کرده و تأثیرات اجتماعی و اقتصادی ایجاد می‌کنند. سالانه میلیاردها مسافر با هواپیما سفر می‌کنند و فرصت‌هایی را برای گسترش سریع بین‌المللی عوامل عفونی و ناقلان آن‌ها ایجاد می‌کنند (۳). وابستگی به مواد شیمیایی و همچنین آگاهی از خطرات بالقوه برای سلامتی و محیط زیست، مانند تغییرات آب و هوا و آلودگی هوا، افزایش یافته است. با افزایش جهانی شدن تولید مواد غذایی، خطر مواد آلوده و تهدید بیماری‌های ناشی از غذا افزایش می‌یابد. با تحرک بیشتر جمعیت جهان و افزایش وابستگی متقابل اقتصادی ملت‌ها، تهدیدات جهانی بهداشت افزایش و دفاع سنتی در مرزهای ملی نمی‌تواند در برابر تهاجم یک بیماری یا ناقل محافظت کند. بیماری‌های واگیر (همه گیر)، فوریت‌های بهداشتی و نظام‌های بهداشتی ضعیف، نه تنها به قیمت جان انسان‌ها تمام می‌شوند، بلکه برخی از بزرگترین خطرات را برای اقتصاد و امنیت جهانی، که جامعه بشری امروزه با آن مواجه است، به همراه دارند.

امنیت سلامت زیست محیطی

امنیت زیست محیطی، حمایت از منافع حیاتی فرد، جامعه، دولت و محیط، در برابر تهدید پویای انسان و طبیعت در محیط زیست است. به عبارت دیگر امنیت زیست محیطی، ایمنی نسبی عمومی از خطرهای محیط زیستی برخاسته از فرایندهای انسان پایه و طبیعت پایه‌ای است که نتیجه ناآگاهی، سوء مدیریت یا تعدد، در درون و یا امتداد مرزهای ملی است (۸). امنیت زیست محیطی،

برای اثبات پیوستگی میان شرایط زیست محیطی و تهدیدات امنیتی و وضعیت پویایی‌شناسی انسان- محیط به کار می‌رود و شامل بازسازی آسیب‌های زیست محیطی ناشی از اقدامات نظامی، به سازی منابع کمیاب، فروسایبی منابع و تهدیدات زیست‌شناختی است، که می‌تواند به بروز بی‌ثباتی و تضاد اجتماعی منجر شود (۹). امنیت زیست محیطی رهایی از بی‌ثباتی اجتماعی ناشی از فروسایبی محیطی است و هدف آن حفاظت از محیط‌های طبیعی برای رفع نیازهای جامعه است، به گونه‌ای که به ذخایر طبیعی آن آسیب نرسد (۹). عوامل تهدید امنیت زیست محیطی و ناامنی محیط زیست به شرح زیر خلاصه شده است:

- رفتارهای بهره‌کشانه از محیط و طبیعت متأثر از پوشش‌های انسانی (کشاورزی و صنعتی)
- جنگ‌ها و منازعات و تخریب‌های زیست محیطی ناشی از آن-ها
- فروسایبی محیطی و گرمایش کروی در اثر دخالت‌های زیان‌آور انسان در زیست‌کره
- فقر، بی‌ثباتی اجتماعی، و کشمکش‌های سیاسی
- تغییر الگوهای اقلیمی و به تبع بارش، خشکسالی و سیلاب همکاری به جای منازعه؛ نشست‌های بین‌المللی عادلانه و ملتزم به استقلال و حقوق ملت‌ها و حاکمیت دولت‌ها؛ معاهدات و موافقت‌نامه‌های محیط زیست‌محور، از راه حل‌های پیشگیری از ناامنی محیط زیست انسان‌ها، به شمار می‌روند.

نتیجه‌گیری

امنیت سلامت، در احساس امنیت عمومی و پایداری آن نقش اساسی دارد. طیف وسیعی از تهدیدها برای امنیت سلامت کشور وجود دارد که می‌توانند باعث ایجاد اختلال گسترده و آسیب به سلامت انسان، اقتصاد و جامعه شوند. افزایش بیماری‌های واگیردار و تلاش جامعه جهانی برای مقابله با آن‌ها، مفاهیم امنیت را دگرگون ساخته است. پدیده مهاجرت جمعی، گرمایش جهانی، تغییرات اقلیمی، قاچاق مواد مخدر، تغییرات جوی و آلودگی هوا، و بسیاری پدیده‌های جهانی دیگر، امنیت بهداشت و سلامت مردم را در سراسر دنیا تحت تأثیر قرار داده است. یکی از تأثیرات تغییرات اقلیمی، شیوع بیماری‌های واگیردار است، که در صورت عدم پیشگیری در آینده جامعه جهانی را به شدت تحت تأثیر قرار خواهد داد (۱۰). تهدیدات امنیت سلامت در اثر این موضوعات و نظایر آن‌ها در یک کشور، به راحتی مرزها را در می‌نوردد و به طور جدی به عامل نگرانی سایر دولت‌ها نیز تبدیل می‌شود. از راهبردهای ارتقای امنیت سلامت، همکاری و تعامل در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی است.

تضاد منافع: بدین وسیله نویسندگان تصریح می‌نمایند که هیچ‌گونه تضاد منافی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

منابع

1. Qasemi MA. Human security: Conceptual bases and strategic requirements. *Strategic Studies Quarterly*. 2006;8(30):817-33. [In Persian]
2. World Health Organization. *The world health report 2007: a safer future: global public health security in the 21st century*. World Health Organization; 2007.
3. Health Security. World Health Organization. Available from: <https://www.who.int/health-security/en/> (accessed 19 March 2020)
4. Blazes DL, Lewis SH, editors. *Disease surveillance: technological contributions to global health security*. CRC Press; 2016.
5. Aldis W. Health security as a public health concept: a critical analysis. *Health Policy and Planning*. 2008;23(6):369-75. doi:10.1093/heapol/czn030
6. Frist W. COVID-19: Lessons Learned to Prepare for the Next Pandemic: Statement Before the Senate Committee on Health, Education, Labor, and Pensions, 116th Cong; 2020.
7. Vosoughirad S. Changing the concept of national security in the post-Corona world. *Applied Politics*. 2022;3(1):275-96.
8. Koolae E, Aslitamar M. Survey of environmental security in the Islamic Republic of Iran. Master's thesis, 2013. [In Persian]
9. Kavianirad M. Assessment of the Relations between Security and Ecology. *Geopolitics Quarterly*. 2011;7(23):80-100.
10. Alekajbaf H, Khadimi M, Jalalian A, Arshadi M. Health security in the context of climate change and its impact on environmental refugees. *Medical Law Journal*. 2020;13(51):39-64. [In Persian]